

Izabela Marta Szelaąg

Różnorodność gatunkowa motyli dziennych (Lepidoptera: Rhopalocera) w południowo-zachodniej części województwa łódzkiego : cz. I

Rocznik Wieluński 7, 153-159

2007

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

MISCELLANEA

Izabela Marta Szelaĝ

RÓŻNORODNOŚĆ GATUNKOWA MOTYLI DZIENNYCH (LEPIDOPTERA: RHOPALOCERA) W POŁUDNIOWO–ZACHODNIEJ CZĘŚCI WOJEWÓDZTWA ŁÓDZKIEGO (CZ. I)

Wstęp

Motyle dzienne należą do najlepiej poznanych grup bezkręgowców.

Do 2000 roku w Polsce znaleziono 163 gatunki motyli dziennych (Lepidoptera) z pięciu rodzin: Hesperidae, Papilionidae, Pieridae, Lycaenidae i Nymphalidae.

W województwie łódzkim po 1960 r. odnotowano 96 gatunków: Hesperidae – 12, Papilionidae – 2, Pieridae – 11, Lycaenidae – 31, Nymphalidae – 40 (BUSZKO, NOWACKI 2000).

Dotychczasowe badania faunistyczne prowadzone na terenie województwa łódzkiego skoncentrowane są we wschodniej i środkowej jego części. Największe zainteresowanie budzą obszary chronione ze względu na różnorodność gatunkową flory i fauny oraz występujące tam gatunki rzadkie. Pozostałe miejsca są mało atrakcyjne dla badaczy, dlatego z niektórych rejonów województwa brak danych dotyczących motyli dziennych.

W latach 2005–2007 autorka prowadziła badania faunistyczne, mające na celu analizę składu gatunkowego Rhopalocera w zachodniej części województwa.

Badania są kontynuowane co umożliwi pozyskanie większej liczby danych z tego regionu.

Metody i teren badań

Podczas badań terenowych nad fauną motyli dziennych dane pozyskiwane były na podstawie obserwacji oraz zbieranie okazów do późniejszego oznacze-

nia. Z reguły postępowano tak przy gatunkach trudnych do identyfikacji. W niektórych przypadkach motyle fotografowano w naturalnym środowisku, a także prowadzono hodowle w warunkach domowych.

Przy oznaczaniu brane były pod uwagę cechy morfologiczne. Okazy gatunków z rodzaju *Leptidea*, ze względu na trudność oznaczenia, rozpoznawane były na podstawie cech aparatów genitalnych. Preparaty robione były standardową metodą (BUSZKO 2000) i umieszczane w pojemniczkach (firmy BioQuip, USA) pod okazem. Do oznaczania gatunków wykorzystano: atlas (BUSZKO, MASŁOWSKI, 1993) i klucze (SKALSKI, 1995), (LAŠTŮVKA, KRÁLÍČEK, JAKEŠ, ŠTĚRBA, 1995). Rośliny oznaczane były wg ČERVENKA, 1990. Wykorzystano również materiał pozyskany w latach 2000–2004.

Materiał dowodowy znajduje się w zbiorze autorki.

W celu dokładniejszego przedstawienia położenia stanowisk podano kwadraty UTM. Kwadraty UTM stosowane są w systemie kartograficznym opartym na siatce kwadratów 10x10 km. Jest to najczęściej stosowany system do ilustracji występowania bezkręgowców (BUSZKO, 1997). Wykaz systematyczny motyli wg BUSZKO, NOWACKI, 2000.

Teren badań obejmował stanowiska zróżnicowane pod względem flory i fauny motyli.

Stanowisko 1.

Niżankowice (UTM CB 46) włączając rezerwat „Dąbrowa w Niżankowicach”.

Obszar zalesiony z przewagą sosny *Pinus silvestris* L. i świerka *Picea abies* KARST. W niższych partiach lasu występują: jałowce *Juniperus communis* L., paprocie, dziurawce *Hypericum* spp. Na obrzeżach lasu spotkać można duże skupiska roślin z rodzaju bylic *Artemisia vulgaris* L. i *A. absinthium* L.. Na polanach śródleśnych występują: macierzanka *Thymus pulegioides* L., wilczomlecze *Euphorbia* spp. Rezerwat „Dąbrowa w Niżankowicach” stanowią: kwaśna dąbrowa trzcinnikowa i świetlista dąbrowa z drzewostanem dębu bezszypułkowego *Quercus petraea* (MATUSCH.).

Stanowisko 2.

Krzeczów (UTM CB 47) i okolice.

Charakteryzuje się roślinnością psammofilną z przewagą traw, turzyc, rozchodników *Sedum* spp., wilczomleczy *Euphorbia* spp, kocanek piaskowych *Helichrysum arenarium* (L.) i szczawi *Rumex* spp., a także roślin z rodziny baldaszkowych Apiaceae (dawniej Umbelliferae). Występują tutaj też duże skupiska żarnowca *Cytisus scoparius* (L.). Z roślin drzewiastych przeważają sosny *Pinus silvestris* L. i świerki *Picea abies* KARST.

Stanowisko 3.

Wieluń (UTM CB 27) i okolice.

Środowiska charakterystyczne dla obszarów miejskich: ogrody, sady, parki miejskie. Badania prowadzone w okolicach Wielunia obejmowały obszary pól uprawnych i niewielkich skupisk drzew iglastych i liściastych.

Stanowiska 1 i 2 znajdują się na północnych krańcach Załęczańskiego Parku Krajobrazowego.

Mapka poniżej przedstawia obszar badań ze stanowiskami.

Rys 1. Stanowiska badań Rhopalocera w południowo-zachodniej części województwa łódzkiego

Wyniki badań

W celu uproszczenia zapisu, listę znalezionych gatunków motyli (Lepidoptera) przedstawiono w tabeli.

Tabela 1. Systematyczny wykaz gatunków motyli dziennych (Lepidoptera)

L.p.	Gatunek (Species)	Stanowisko (Locality)		
		1	2	3
		Nizankowice UTM CB 46	Krzeczów UTM CB 47	Wieluń UTM CB 27
Papilionidae				
1.	<i>Papilio machaon</i> L.,1758		+	+
Pieridae				
2.	<i>Pieris brassicae</i> (L.,1758)	+	+	+
3.	<i>Pieris napi</i> (L.,1758)	+	+	+
4.	<i>Pieris rapae</i> (L.,1758)	+	+	+
5.	<i>Pontia daplidice</i> (L.,1758)		+	+
6.	<i>Anthocharis cardamines</i> (L.,1758)	+		+
7.	<i>Colias crocea</i> (FOURC.,1758)			+
8.	<i>Colias hyale</i> (L.,1758)			+
9.	<i>Gonepteryx rhamni</i> (L.,1758)	+	+	+
10.	<i>Leptidea sinapis</i> (L.,1758)		+	
11.	<i>Leptidea reali</i> REISGR.,1989			+
Lycanidae				
12.	<i>Quercusia quercus</i> (L.,1758)	+		
13.	<i>Callophrys rubi</i> (L.,1758)	+	+	
14.	<i>Lycaena dispar</i> (HAW.,1802)			+
15.	<i>Lycaena phlaeas</i> (L.,1761)	+	+	+
16.	<i>Lycaena alciphron</i> (ROTT.,1775)		+	
17.	<i>Lycaena tityrus</i> (PODA.,1761)	+	+	
18.	<i>Cupido argiades</i> (PALL.,1771)	+	+	
19.	<i>Celastrina argiolus</i> (L.,1758)	+	+	
20.	<i>Polyommatus coridon</i> (PODA.,1761)		+	
21.	<i>Polyommatus icarus</i> (ROTT.,1775)	+	+	+

Nymphalidae				
22.	<i>Apatura ilia</i> (DEN. ET SCHIFF.,1775)	+		
23.	<i>Nymphalis antiopa</i> (L.,1758)	+	+	
24.	<i>Inachis io</i> (L.,1758)	+	+	+
25.	<i>Vanessa atalanta</i> (L.,1758)	+	+	+
26.	<i>Vanessa cardui</i> (L.,1758)		+	+
27.	<i>Aglais urticae</i> (L.,1758)			+
28.	<i>Polygonia c-album</i> (L.,1758)	+	+	+
30.	<i>Araschnia levana</i> (L.,1758)	+	+	+
31.	<i>Argynnis paphia</i> (L.,1758)	+	+	
32.	<i>Argynnis aglaja</i> (L.,1758)	+		
33.	<i>Issoria lathonia</i> (L.,1758)	+	+	+
34.	<i>Boloria dia</i> (L.,1768)	+	+	
35.	<i>Melitaea athalia</i> (ROTT.,1775)	+	+	
36.	<i>Melanargia galathea</i> (L.,1758)	+	+	+
37.	<i>Hipparchia semele</i> (L.,1758)	+		
38.	<i>Maniola jurtina</i> (L.,1758)	+		+
39.	<i>Aphantopus hyperantus</i> (L.,1758)			+
40.	<i>Coenonympha arcania</i> (L.,1761)	+	+	
41.	<i>Coenonympha pamphilus</i> L.,1758)		+	+
42.	<i>Lasiommata megera</i> (L.,1758)	+		+
Hesperiidae				
43.	<i>Thymelicus lineola</i> (OCHS.,1808)			+
Razem gatunków:		28	28	26

Wnioski

W ciągu 3-letnich badań faunistycznych, a także danych pochodzących z lat 2000–2004, stwierdzono występowanie 43 gatunków motyli dziennych na badanym terenie. Nie stwierdzono 54 gatunków znanych z całego województwa, związane to jest z zawężeniem powierzchni badanego obszaru do kilku stanowisk, aby dokładniej spenetrować te miejsca. Badania będą kontynuowane na tych i innych stanowiskach.

Spośród motyli dziennych najbardziej satysfakcjonujące wyniki są w rodzinie Pieridae. Nie zaobserwowano tylko dwóch gatunków: *Colias palaeno* (L., 1761) i *Colias myrmidone* (Esp., 1780), ponieważ gatunki te preferują inne środowiska. Nowym gatunkiem dla województwa łódzkiego jest *Leptidea reali* REISGR., 1989.

Teren ten charakteryzuje różnorodność gatunkowa motyli (Lepidoptera), ze względu na zróżnicowane środowiska i charakterystyczną dla tych obszarów szatę roślinną. Większość gatunków wykazanych z tych stanowisk należy do pospolitych, spotykanych na obszarze całego kraju.

Występują tutaj też gatunki motyli zasługujące na odrębny komentarz.

- *Lycaena dispar* (HAW., 1802)
Gatunek objęty ścisłą ochroną. Znajduje się na liście gatunków wymagających ochrony w formie wyznaczenia obszarów Natura 2000. Zaliczany do kategorii LC – niższego ryzyka (GŁOWACIŃSKI, 2002), oraz LR – (GŁOWACIŃSKI, NOWACKI, 2004). Zanotowano pojedyncze egzemplarze.
- *Lycaena alciphron* (ROTT., 1775)
Gatunek rzadki w południowo-zachodniej i centralnej Polsce (BUSZKO, 1997). Silnie przywiązany do terenów psammofilnych.
- *Papilio machaon* L., 1758
W Polsce pospolity. Zaliczany do kategorii LC – niższego ryzyka (GŁOWACIŃSKI, 2002). Preferuje otwarte tereny. Licznie spotykany na roślinach z rodziny Apiaceae.
- *Apatura ilia* (DEN. ET SCHIFF., 1775)
W Polsce niezbyt liczny. Spotykany w środowisku leśnym. Zaliczany do kategorii LC (GŁOWACIŃSKI, 2002).
- *Leptidea reali* (REISGR., 1989)
Gatunek do tej pory nie stwierdzony na terenie województwa łódzkiego (BUSZKO, NOWACKI, 2000). Preferuje nasłonecznione, otwarte tereny.
- *Leptidea sinapis* (L., 1758)
Występuje w miejscach zacienionych na skraju lasu. Często mylony z *L. reali* – trudny do rozpoznania po cechach zewnętrznych.
- *Cupido argiades* (PALL., 1771)
Gatunek występujący na całym obszarze kraju. Na terenie województwa łódzkiego wykazany do 1960 roku, po roku 1960 nie obserwowano go na tym terenie (BUSZKO, NOWACKI, 2000). W stosunku do poprzedniego 10-lecia wykazuje silną ekspansję w południowo-zachodniej Polsce.

Podsumowanie

Badania faunistyczne prowadzone na terenie województwa łódzkiego skupiały się głównie na terenach wschodnich i w centralnej jego części w związku

z czym można znaleźć w literaturze dużo publikacji (RAZOWSKI, 1973) oraz danych historycznych i współczesnych na temat motyli dziennych z tego obszaru. W przeciwieństwie do wymienionych wyżej terenów południowo – zachodnia część województwa jest słabo poznana pod względem składu gatunkowego motyli dziennych. Do tej pory jedynym źródłem danych na ten temat jest „Atlas rozmieszczenia motyli dziennych w Polsce”. Przedstawione jest tam rozmieszczenie gatunków występujących w Polsce wpisane w kwadraty siatki UTM (BUSZKO, 1997). Nie ma żadnych informacji o Rhopalocera Wielunia i jego okolic oraz terenów położonych na zachód od doliny Warty.

Badania rozpoczęte w 2005 roku mają na celu zmianę tej sytuacji, będą one kontynuowane co umożliwi lepsze poznanie fauny motyli na tym obszarze.

Piśmiennictwo:

1. Buszko, J., Masłowski, J., 1993: Atlas motyli Polski. Część I. Motyle dzienne (Rhopalocera). Grupa Image, sp. z o.o., Warszawa.
2. Buszko, J., 1997: Atlas rozmieszczenia motyli dziennych w Polsce (Lepidoptera: Papilionidea, Hesperioidea) 1986–1995. Oficyna Wydawnicza Turpress, Toruń.
3. Buszko, J., 2000: Atlas motyli Polski. Część III. Falice, wycinki, miernikowce. Grupa Image, sp. z o.o., Warszawa.
4. Buszko, J., Nowacki, J., 2000: Polish Entomological Monographs. Vol. I. The Lepidoptera of Poland. A Distributional Checklist. Polskie Towarzystwo Entomologiczne. Poznań, Toruń.
5. Červenka, M., et all, 1990: Świat Roślin, Skał i Mineralów. Państwowe Wydawnictwo Rolnicze i Leśne. Warszawa.
6. Głowaciński, Z. et all, 2002: Czerwona lista zwierząt ginących i zagrożonych w Polsce. Polska Akademia Nauk. Instytut Ochrony Przyrody, Kraków.
7. Głowaciński, Z., Nowacki J., et all, 2004: Polska Czerwona Księga Zwierząt. Bezkręgowce. Polska Akademia Nauk. Instytut Ochrony Przyrody. Kraków.
8. Laštůvka, Z., Králíček, M., Jakeš, O., Štěrba, V., 1995: Leptidea reali – nový druh bělásků v České republice a na Slovensku (Lepidoptera: Pieridae). Klapalekiana, **31**: 35–39
9. Razowski, J., 1973: Monografie Fauny Polski. Motyle (Lepidoptera) Polski. Część I – ogólna. Polska Akademia Nauk. Zakład Zoologii Systematycznej i Doświadczalnej. Państwowe Wydawnictwo Naukowe. Warszawa, Kraków.
10. Skalski, A., W., 1995: Rodzaj Leptidea [BILLBERG, 1820] w Polsce (Lepidoptera: Pieridae). Acta Entomologia Silesiana, III, **1–2**.
11. Ustawa o ochronie przyrody z dnia 16 kwietnia 2004 (Dz. U. z 2004 r. Nr 92, poz. 880; zm.).